

ODTÜ SOSYAL DEMOKRASİ DERNEĞİ ARAŞTIRMA KOMİSYONU RAPORU

ODTÜ S. D.D.Araştırma komisyonu 1968 çalışmalarını sırasında 4 arkadaş kooperatifçilik konusuyla görevlendirmişti. Bu konuda dernek üyelerini aydınlatmak için yapılan ilk toplantıda arkadaşların topladığı bilgiler sunuldu. Arkadaşlar arasında tartışma yapıldı. 2. toplantı bu konuda Türkiye'nin sayılı otoritelerinden kooperatif kürsüsü doçenti Ziya Gökalp Mülayim in katıldığı çok öğretici bir tartışma şeklinde yapıldı.

Son olarak bu konu üzerine diğer görüşlerin tartışılacağı bir toplantı düzenlendi. Araştırma komisyonu tartışmalardan istifade ederek hazırladığı görüşünü Bu raporda sunmaktadır.

Komisyon bundan sonra benzer biçimde sendikacılığı inceleyecektir. Arkadaşlardan göreceğimiz ilgiye güveniyoruz.

ARAŞTIRMA KOMİSYONU

SOSYAL DEMOKRASİ DERN'İ SUNAR

KOOPERATİFÇİLİK

Kooperatif ekonomik durumları zayıf kişilerin emek ve kapitallerini bellibir amaca yönelmiş şekilde birleştirdikleri kuruluştur. Kooperatifin temel ilkesi demokratik yönetim ve emeğe yönelmedir. Bu sayede kooperatif demokratik solun amacına varmada en büyük araçlardan biridir.

Tarihi: Kooperatifçilik denemeleri 19. yüzyılda İngiltere'de görülür. 1844'de İngiliz işçileri için ilk tüketim kooperatifini kısa zamanda birçok üretim ve tüketim kooperatifi izlemiştir. Bugün gelişmiş batı ülkelerinde dahi birçok üretim alanları kooperatiflerin kontrolündedir. Örneğin Danimarka hayvansal ürünlerin %80'i, tarım ürünlerinin %50'si, Almanya tarımsal kredilerinin %60'ı üretim kooperatiflerine aittir.

Temel İlkeleri:

1966 yılında Kooperatifçilik Konferansında yapılan görüşlerle kooperatifleri

şirketlerden ayıran belli başlı farklılıklar ve kooperatiflerin temel ilkeleri şunlardır:

a) Serbest Giriş: Kooperatifin çalışmak istediği dalda faaliyet gösteren ya da çalışmak isteyen kanunî kişiliği olan herkes kooperatiflere girebilir.

b) Demokratik Yönetim: Bütün ortaklar hisselerinin sayısına bakılmaksızın tek oy hakkına sahiptir.

c) Kârın Dağılımı: Konan sermayeye piyasa fiyatına eşit bir kârhaddi tanınır. Geri kalan bütün kâr ortaklara kattıkları emek ve yaptıkları alışveriş oranında dağıtılır.

d) İş Birliği: Aynı konuda çalışan kooperatifler aralarında örgütlenir, aralarında bölgesel birlikleri kurarlar. Bunların liderliği bölgesel birlikler tarafından yürütülür. Bu birlikler bir federasyon etrafında toplanır. Federasyonlar ülke çapında bir konfederasyon olarak örgütlenip devlet ve diğer ülkelerle ilişkileri düzenler. Yurt çapında bir baskı gurubu olmaları örgütün kuvvetine vesatlamasına bağlıdır.

e) Eğitim İlkesi: Kooperatif her sınıfa üyesinin ve ülkesinin insanını eğitmek zorundadır. Demokrasinin ekonomik yarı temel tatbikatı ve dayanağı olduğu için kooperatifleşme öncelikle bir eğitim işidir. Kooperatifler ilgilendikleri konularda ihtisaslaşmış, birlikler ilişkilerini geliştirmek ve değerlendirmek, konfederasyonlar ülke çapında örgütlenebilmek için geniş bir eğitim seferberliğine girişmelidirler.

Bu ilkelerden hemen hiçbir yurdumuzdaki kooperatiflerce uygulanmaz. Hatta kooperatiflere tanınan bir takım kolaylıkların yararlanmak isteyen bazı özel kuruluşlar kooperatifçilik adı altında kooperatifçiliği baltalamaktadırlar. Buna rağmen bozuk düzen yöneticileri kendi çıkarları ile çarışmayan kooperatifleri desteklemek yoluna gitmişlerdir. Bugün Türkiye'de yaklaşık olarak 2 milyon üyesi olan 8 bin kooperatif vardır. Ancak çoğu kısıtlı olanaklarla çalışmak zorunda olan tüketim ve kredi kooperatifleri şeklindedir. Üyeleri en ilkel bir eğitimden dahi geçirilmemiştir. Bölgesel kooperatifler de aynı bir şekilde zümre hakimiyetine karşı bazen savaşı bazen boyun eğerler. Ancak herşeye rağmen fındık ve pamuk alanında belirli bir savaş ticasının yönettiği derlete rağmen verilmektedir. Bu ilkel kooperatifçilik bile köylünün biraz rahatlamasını sağlamaktadır.

Bugünkü düzenin değişmesi gereken yönlerini biliyoruz.

-Ülkesinin hızlı bir endüstrileşme dönemine girmesi gerekir.

-Araçlık düzeni kaldırılmalıdır.

-Toprak dağılımı adil değildir.

-Kredi düzeni bozuktur. Tefecilik bu bozukluğun sonucu olarak yurt çapında yaygınlaşmıştır.

-İthalat ihracat düzeni bozuktur.

Bütün sermaye birikimi belirli sınırlı alanlara yönelmektedir. Tarım gelişmesi ise tarım endüstrisinin ayrılmaz bir parçasıdır. Gerçek kooperatiflere geliştirilip desteklandığı bir düzende tarım kendi sermayesini kendi kurar. Örnek olarak Kuzey ve bazı Batı Avrupa ülkelerinin gıda sanayilerini gösterebiliriz.

Agır sanayiye gerek kapital ve gereksin iş gücü birikimine katılarak gerekse yeni tüketim araçları açarak kooperatifler geniş ölçüde yardım edebilirler.

Tefecilik ve bugünkü kredi düzeni birbirinin ayrılmaz parçasıdır. Devlet

bugünkü düzende krediyi zenginlere tahsis etmektedir. Bir bölgede kimin krediye ihtiyacı olduğunu en iyi o bölgede yaşayanlar bilir. Üretim kooperatiflerinin bir parçası olarak kabulacak kredi kooperatifleri, kredi bankaları ve devlet imkanlarıyla desteklenip kırsal kredi verer tek kuruluş haline gelecektir. Kredinin paradan ziyade üretim araçları ve teknik yardım şekline dönüşmesi sağlanacaktır.

Toprak reformu kooperatiflelikle birlikte sosyal demokrat düzenin vazgeçilmez şartıdır. Reformun amacına ulaşması ancak gerçek kooperatifleşimin tatbiki ile mümkün olacaktır.

Dış ticaret konusunda üç tutum olabilir:

A-Olduğu gibi bırakmak

B-Devletleştirmek

C-Kooperatifleştirme

A)Yurdumuzda bu yolla kaçırılan milyarlarca bu şaklin değiştirilmesi gerektiginin en açık belirtisidir.

B)Devletleştirme mevcut bürokrasiyi daha da artıracak, olmayan dengeyi daha da bozacaktır. Ayrıca her sahada olduğu gibi bu sahada da ekonomik güç siyasi hakimiyetin temelisidir. Ekonomik gücün bir tek organda toplanması demokrasiyi temelden sarsar. Amaç tam tersine çalışmakta baskı daha da artmaktadır. Özellikle ticaret konusunda esneklik ve zıssız karar verebilme gerektiği için verimlilik düşmektedir. Son 50 yılın uygulaması bunun örnekleri ile doludur. Devletleştirme iddiası ile çıkanlar taviz vermek zorunda kalmışlardır. Teorinin dogmasına kapılanlar ise bunu revizyonizm olarak nitelendirmişlerdir bu zorunluluklardan doğan durumu.

C)İhracatı üreticinin ya da ona hayatî bağlarla bağlanan birliklerin yürütmesi, ithalata ihtiyaç sahibinin veya onun aklı bağlantılı temsilcilerinin yapması tek çıkar yoldur. Devletin yardımı kooperatiflere yöneltilmelidir.

Bozuk düzende tüccarın üretici tüketici ve devlet karşısındaki monopöli mutlaka kooperatif lehine kırılmalıdır. Devlet kendi ithalat ve ihracatını kendi yapmalıdır.

Kooperatifler lüks tüketimye yönelemeyecekleri için sanayide gerekli kapital birikimine yardımcı olacaklardır. Birlikler siyasi baskı gurubu ve denge unsuru olarakta gelişirler.

~~Liberal ekonomide ticaret kooperatif üstüne manevle görülür. Bu bir anlamda~~

~~ticaretin merkezileşmesi demektir. Çünkü:~~

a) Sorumlulukların sınırsız ve sınırsız olan kooperatiflerin maddi varlıklarının tesbiti çok zordur, çünkü yüzlerce üyesi vardır. Buna karşın tüccarın malî gücü bellidir.

b) Tüccarın esnekliği ve gayri meşruluğa varan tutumlarla kredi sağlama kolaylığı kooperatifler için mevcut değildir.

c) Tüccarların birleşip anlaşmaları ve kooperatiflere karşı harekete geçmeleri kolaydır.

Bunlar aslında temel faydalardan çıkan devlet planları yoluyla giderilebilecek zararlardır. Ancak bunun için SOSYAL DEMOKRAT bir yönetimde hızla

1-Eğitim

2-Kredi

3-İthalat yihracat rejimlerinin toplum yararına değiştirilmesi gerektir.

.....

Federasyon kontrolündeki , kooperatifler bankası kooperatifleri finanse edecektir. Bu bankanın kaynakları

a) Kooperatif ve ortakların birikimleri

b) Kooperatif ve ortaklarının kârları

c) Halkın birikimleri

d) Devlet yardımı

Federasyon politik organlardan bağımsız Devlet Planlama Teşkilatı ile sıkı ilişkili olacaktır. Kooperatiflerin plan hedeflerine aykırı olarak kurulup genişlemesi yeniden düzenlenecek kooperatif kanunu ile sağlanıp, plan kooperatiflerin ihtiyaçlarına göre tekrar ayarlanacaktır.

Toprak ve bütün üretim araçları mülkiyetinin/olduğu kömün de nemeleri Bulgaristan hariç bütün Doğu Avrupa ve Komünist blokta geniş ölçüde revizyone edilmiştir. Verim düşüklüğü ve ağır tepki ancak yeni hafifletilebilmiştir. Öte yandan kapitalist dünyanın bozuk düzeninde de ekonomik zorlamalar yüzünden kooperatifçiliğe büyük önem verilmiş ve kooperatiflerin gelişmesini desteklemek zorunda kalmışlardır.

HALKÇILIK ilkesini benimsemiş SOSYAL DEMOKRAT DÜZENİN kooperatifçilik anlayışının toplumumuz için en faydalı sistem olacağı açıkça görülmektedir.

3/Ocak/1969

OSMANİ SOSYAL DEMOKRASİ DERNEĞİ
ARAŞTIRMA KOMİSYONU